

Regjeringens ferskfiskstrategi

Innledning

Dagens forbrukere ønsker seg i økende grad sjømatprodukter, og er villige til å betale en høyere pris for ferske enn for frosne produkter. Det gir muligheter for økt verdiskaping og stabile arbeidsplasser i kystdistriktene på grunnlag av naturlige fortrinn som:

- nærhet til rike fiskefelt
- rent og kaldt hav
- nærhet til de store europeiske markedene

Markedet etterspør kontinuerlig ferske fiskeprodukter av god kvalitet. Fiskebestandenes vandringsmønster og et gitt fangstmønster i fisket av torsk, hyse og sei fører imidlertid til at det innarbeidete landingsmønsteret av fisk står i motsetning til markedene, som året rundt etterspør ferske fiskeprodukter. Denne skjevheten gjør det vanskelig for fiskeindustribedriftene å lykkes i ferskproduktmarkedene. I tillegg er Norge et høykostland som konkurrerer globalt i handelen med fisk og fiskeprodukter. Kina har siden 1992 etablert seg som en betydelig aktør for filetproduksjon basert på import av fryst råstoff, først av Alaska pollock og i de siste årene også av torsk fra Barentshavet. I 2003 gikk landet forbi Norge som leverandør til EU av fryst filet fra atlantisk torsk. Som følge av konkurranse fra lavkostland har prisene på frosne fileter gått ned i forhold til prisene på ferske filetprodukter.

Soria Moria-erklæringen slår fast at regjeringen vil trekke opp en nasjonal ferskfiskstrategi. Ved å utnytte våre fortrinn som tilgang på ferskt råstoff og nærhet til markeder som etterspør ferske produkter, kan vi øke verdiskapingen i kystdistriktene.

Regjeringens arbeid for en bærekraftig forvaltning av fiskebestandene innebærer en kontinuerlig kamp mot ulovlig, urapportert og uregulert fiske i Barentshavet. Innsatsen gir allerede resultater i markedet. Mengden ulovlig fanget fisk har gått ned, og som en konsekvens opplever norske eksportører større etterspørsel og høyere priser. På sikt kan det gi grunnlag for økt verdiskaping i den norske fiskeindustrien.

Regjeringen vil derfor legge bedre til rette for at våre naturlige fortrinn kan utnyttes. Vi vil oppmuntre til at den tradisjonelle fiskerinæringen og havbruksnæringen finner arenaer der de kan spille på lag til felles vinning.

Ferskfiskstrategien har som mål å bidra til:

- kontinuitet gjennom økt og jevnere tilførsel av råstoff gjennom hele året
- å fremme høy kvalitet på råvarene og produktene som tilbys i markedene
- økt samarbeid innenfor og mellom havbruksnæringen og fiskeriene

Innenfor disse rammene er det opp til næringene selv å realisere mulighetene som ligger i krysningspunktet mellom forbrukerne som ønsker fersk kvalitetsmat fra havet, og nærheten til de rike fiskefeltene.

Gjennomføring og oppfølging

Mange av tiltakene i denne strategien er politiske beslutninger, som allerede er iverksatt ved brev eller instruks, eller som vil bli iverksatt, for eksempel i reguleringsopplegget for 2008.

Enkelte tiltak innebærer regelendringer, som må sendes på høring på vanlig måte og som derfor ikke kan iverksettes i sin endelige form før høringssaken er gjennomført. Departementet regner med at det vil skje i løpet av høsten 2007, og at regelendringene senest kan være på plass fra nyttår.

Som det framgår av strategien, er mange av tiltakene aksjonspreget. Noen er det naturlig å evaluere etter ett par år, mens andre er prosesspreget og vil bli fulgt opp jevnlig.

KONTINUITET

For å kunne utnytte vårt nasjonale fortrinn ved å ha tilgang på ferskt råstoff, er det viktig å være i stand til å levere fisk av høy kvalitet jevnlig gjennom hele året. Kontinuerlig nærvær i markedet er viktig for å kunne høste av mulighetene som ligger i produksjon av fersk fisk. Fiskebestandenes vandringsmønster fører til at tilførselen av fersk hvitfisk er stor tidlig på året, men avtar utover høsten. Variasjonene er en utfordring for bedrifter i fiskeindustrien som ønsker å satse på helårige, stabile leveranser av ferske produkter. Derfor er det viktig å legge til rette for et jevnere fangstmønster eller på andre måter bedre fiskeindustriens tilgang på ferskt råstoff også i perioder hvor råstoffmangel er en flaskehals.

Stimulering av levendefangst og levendelagring

Utfordringer

Fangst av fisk for levendelagring og lassetting har lang tradisjon i Norge. Dette gjøres både for å bedre kvaliteten på råstoffet, som for loddesprengt torsk i vårtorskefisket i Finnmark, og for å sikre jevn leveranse utenom høysesongen i fisket. Fangst til levendelagring krever investeringer i form av fartøyutrustning, merder m.v.

Kvoteavregning ved levendefangst er en utfordring ettersom fiskens tilstand endrer seg gjennom året og ved lagring. I reguleringene av fisket er det innarbeidet bestemmelser om kvoteavregning ved levendefangst av torsk. Hensikten med disse bestemmelsene er at fiskerne kvotemessig ikke skal komme dårligere ut ved levendelagring. Bestemmelsen skal stimulere til økt levendefangst.

Dagens regelverk har også bestemmelser om krav til restitusjon og mellomlagring av fisk som er fanget og transportert levende, og stiller krav til fôring av fisken etter fire uker. Fra dette tidspunktet må fisken overføres til et oppdrettsanlegg med konsesjon og lokalitetsklarering. Kravet virker begrensende på omfanget av levendelagring. Ved endring av regelverket vil det bli stilt krav om at fiskevelferden skal ivaretas på forsvarlig vis.

Levendefangst har den fordelen at råstoff som blir tatt opp i en tid med store landinger av fisk, kan lagres til senere produksjon. Dette er positivt for å få til jevnere produksjon og tilførsel av ferske produkter til markedene. Den økonomiske risikoen ved å drive levendefangst er likevel stor. Økt innsats og lønnsomhet i dette fisket kan oppnås ved å gi kvotestimulans til dem som velger å fangste for levende lagring og eventuelt senere fôring. Kvaliteten på råstoffet vil bli bedre, og industrien får økt sine muligheter til å skaffe seg kvalitetsråstoff til bruk i perioder hvor det er lite fisk tilgjengelig.

Nye tiltak

- Som en prøveordning vil det gis kvotestimulans over tre år til fartøy som driver levendefangst.

- Fiskeri- og kystdepartementet vil endre regelverket slik at fisk kan holdes i mellomlagring i inntil 12 uker før fisken må slaktes eller overføres til et oppdrettsanlegg.
- Fiskeri- og kystdepartementet vil støtte investeringer i fartøy og infrastruktur med sikte på levendefangst.

Bedre likviditet for fisker som eier fangsten ved levendelagring

For å stimulere til økt levendefangst har Norges Råfisklag opprettet en forskuddsordning der fiskeren kan få utbetalt 70 prosent av minstepris som forskudd når fangsten landes til merd. Innovasjon Norge garanterer for 50 prosent av forskuddsbeløpet.

Fiskeriforskning har stor kunnskap og kompetanse på levendefangst og levendelagring. De har utarbeidet en rekke rapporter på området og arbeider med forskjellige problemstillinger for å øke kunnskapen og kompetansen innenfor næringen.

Stimulering til økt satsning på torskeoppdrett

Risiko følger med å være pioner på utviklingen av fangstbasert havbruk og oppdrett av torsk. Startproblemer som blant annet sykdom, rømming, tilgang til fôr, yngelproduksjon og tilvekst må løses. Likevel er det knyttet stor optimisme til torskeoppdrett, og regjeringen vil legge til rette for økt oppdrett. For å sikre råstofftilgang og produkter året rundt er en vekst i fangstbasert havbruk og oppdrett av torsk et viktig supplement til villfanget fisk. Gjennom oppdrett – basert på villfanget eller kunstig klekket yngel – kan kvaliteten forbedres, og leveringstidspunktene blir mer forutsigbare.

Iverksatte tiltak

Fiskeri- og kystdepartementet bidrar med bevilgninger gjennom:

- Norges forskningsråd til strategisk utviklingsarbeid for oppdrett av torsk og fangstbasert havbruk.
- Fiskeriforskning i Tromsø sitt torskeavlprogram
- initiativ fra næringen til tiltak for å bedre sykdomsbekjempelsen
- Marint verdiskapingsprogram, der innsatsen for torsk i oppdrett og fangstbasert havbruk er styrket i 2007
- Innovasjon Norge, som kan yte risikolån og lån på kommersielle vilkår til ombygging av båter til levendefangst.

Endring av størrelsesbegrensningen for den store kystflåten

Utfordringer

Fangst og behandling av fersk fisk stiller krav til fiskefartøyene. For å utnytte fortrinnene som ligger i tilgang på ferskt råstoff, må fartøyene være utformet på en hensiktsmessig måte. Fartøy i kystfiskeflåten er nå underlagt en øvre lengdegrense på 28 meter, som gjelder uavhengig av hvilke fiskerier det enkelte fartøyet deltar i.

Dagens regelverk er lite egnet for å imøtekomme kravene som stilles til håndtering av råstoffet, og gjør det vanskelig å drive fangst, transport og lagring av levende fisk.

Nytt tiltak

- Dagens øvre størrelsesbegrensning i kystflåten foreslås endret fra en lengdegrense på 28 meter til en lasteromsbegrensning på 300 kubikkmeter.

Stimulering til linefiske

Utfordringer

Fersk, linefanget fisk fra kystfiskeflåten er et ypperlig råstoff, og etterspørselen fra fiskeindustrien er stor. Linedrift er imidlertid en dyr driftsform, med høye kostnader til agn og egning. Samtidig har høstlinefisket gått ned som følge av at torskefisket er konsentrert til vinteren.

Større tilførsel av fersk, linefanget fisk, også på høsten, vil styrke filetindustrien og jevne ut leveransene av råstoff. Ved å stimulere til mer fiske om høsten, kan leveransene av både torsk og hyse av god kvalitet jevnes ut over året.

Nye tiltak

- agnkvotene vil bli økt
- Det vil bli satt av torsk til bifangst om høsten

Kvotebank

Utfordringer

En åpning for å overføre en mindre del av kvoten mellom kvoteårene, en såkalt kvotebank, kan styrke leveransen av ferskt råstoff om høsten. En slik ordning vil være mest interessant for kystflåten fordi denne flåtegruppen i større grad enn havfiskeflåten blir påvirket av dårlig vær og lav tilgang på fiskerimuligheter. En kvotebank kan medvirke til at fiskerne tør å sette av kvantum til høsten. Kvotebank vil gi større fleksibilitet for fiskeren samtidig som usikkerheten knyttet til å fiske kvoten reduseres dersom deler av fangsten kan tas det påfølgende år. Siden de viktigste fiskeriene foregår på bestander Norge forvalter i samarbeid med andre land, vil en fleksibilitet mellom år måtte nedfelles i de årlige fiskeriforhandlingene. En slik fleksibel kvoteordning krever et velfungerende kontrollregime med god oversikt over uttaket av bestanden.

Nytt tiltak

- Det blir lagt til rette for økt fleksibilitet ved å åpne for å overføre en mindre del av kvoten mellom kvoteårene, en såkalt kvotebank.
- På kort sikt vil kvotefleksibilitet bli innført for nordøst arktisk sei som er en bestand som Norge forvalter på egen hånd.
- Spørsmålet tas opp i de årlige kvoteforhandlingene med andre land, og kontrollutfordringene må avklares før det også kan innføres kvotefleksibilitet for torsk og hyse.

Leverings- og bearbeidingsplikten

Utfordringer

Stabilitet og forutsigbarhet i råstofftilførselen er viktig for å skape lønnsom produksjon, og for å kunne forsyne markedet med ferske produkter til riktig tid. Leveringsplikt for en del torsketrålere er et tiltak som bidrar til stabilitet og forutsigbarhet i råstofftilførselen. For å kunne planlegge produksjonen og møte kravene om stabile leveranser, må det være et tett samspill mellom flåte og landanlegg. Leverings- og bearbeidingsplikten skal gi fiskeindustrien stabil tilgang på råstoff fra den delen av trålflåten som har leveringsplikt, uavhengig av værforhold og fiskens sesongvandringer.

Iverksatt tiltak

- For å legge til rette for stabilitet og forutsigbarhet i råstofftilførselen, samt bedre planleggingen og samspillet mellom fartøy og landanlegg, har regjeringen innført krav om at fartøyeieren i samråd med bedriftene som er tilgodesett gjennom ordningen, skal legge fram halvårlige planer for drift og levering.

Distriktskvote

Utfordringer

I Soria Moria-erklæringen heter det at *"Nasjonale myndigheter skal kunne avsette inntil 10 prosent av den nasjonale kvoten til landing og bearbeiding i spesielt utsatte distrikter for å sikre sysselsettingen i industrien. Fartøy i alle deler av landet som ønsker å levere fisk for bearbeiding i den aktuelle regionen, skal behandles likt. Regionale myndigheter tilbys å fordele disse landingene til de områder og virksomheter som i kortere eller lengre tid har behov for slike spesielle virkemidler."*

Distriktskvoten skal skape aktivitet, sysselsetting og verdiskaping i fiskeriavhengige områder gjennom tilførsel av råstoff om høsten. Det er et krav at distriktskvoten skal leveres fersk, men fylkeskommunene kan gjøre unntak fra dette.

Iverksatt tiltak

- Høsten 2006 ble det gjennomført en prøveordning med levering av distriktskvoter i Nordland, Troms og Finnmark innenfor en avsetning på 3 484 tonn torsk.
- Prøveordningen, med samme kvantum torsk, er med enkelte endringer videreført for 2007.

KVALITET

Det ideelle målet for fiskeindustrien er at all fisk ved landing skal ha en kvalitet som gir landsiden mulighet til fritt å velge produksjons- og bearbeidingsmåte. Imidlertid er det store forskjeller i kvalitet på råstoffet som landes. Myndighetene er ansvarlige for at produksjon og omsetning av sjømatprodukter skjer i samsvar med, krav til mattrygghet og hygiene. Men det er den enkelte næringsutøver, fisker, produsent eller eksportør, som har ansvaret for kvaliteten på råstoffet eller de bearbeidede produktene.

Bedre kvalitet ved fangst - bedre kvalitet i alle ledd - ved tettere oppfølging av regelverket

Utfordringer

Kvalitetsarbeid og markedstilpassing må starte med fangstleddet. Norges Råfisklag gjør en solid innsats for å fremme kvaliteten på fiskeråstoffet ved landing. Et godt og nært samspill mellom det enkelte fiskefartøy og industrileddet betyr mye, og kvalitetsperspektivet må følges opp i alle ledd. Ett viktig bidrag i denne verdikjeden er det som skjer på kaikanten – og det offentlige tilsynet med dette, som er:

- Fiskeridirektoratets ressurskontroll i samarbeid med salgslagene
- Mattilsynets oppgaver etter matloven og tilhørende regelverk

For å kunne sette ulike sider ved kvalitetsutfordringer under lupen, mangler det en felles arena mellom fangstleddet og industrileddet.

Myndighetene ønsker å medvirke til at næringen vedlikeholder oppmerksomheten mot kvalitetsarbeidet, slik at alle typer problemstillinger som påvirker kvaliteten på produktene kan drøftes mellom fangstleddet, fiskeindustrien og myndighetene.

Iverksette tiltak

- Mattilsynet gjennomførte vinteren 2007 en nasjonal tilsynskampanje med kontroll av detaljister, fiskedisker i dagligvarekjeder, fiskebutikker, fiskebiler, fisketorg og grossister. Mattilsynet vil gjennomføre oppfølgingsmøte med bransjen hvor resultatene vil bli diskutert, og bransjen vil legge fram tiltak til forbedringer.
- Fra 2008 vil Mattilsynet innføre et nytt elektronisk system for tilsyn på sjømat (MATS). Systemet vil legge grunnlaget for et mer enhetlig og helhetlig tilsyn for sjømatområdet i hele landet. Både nasjonalt og internasjonalt vil MATS bidra til å sikre kvalitet og omdømme for norsk sjømat. Mattilsynet vil også få et godt og oversiktlig system for rapportering, noe som vil styrke dokumentasjonen og legge et godt grunnlag for forbedringsarbeid innenfor sjømatnæringen.

Nye tiltak

- Mattilsynet vil i 2008 gjennomføre en **nasjonal tilsynskampanje** med fokus på fiskeråstoff levert ved landing. Kampanjen vil legge vekt på tilsyn med rutinene som fartøy og mottaksanlegg er pålagt i henhold til regelverket og som i dag i all hovedsak omfatter fiskekvalitetsforskriften.
- Parallelt med forberedelsen av tilsynskampanjen vil Mattilsynet og Fiskeridirektoratet i samarbeid med salgslagene, gjennomgå rutinene for samarbeid og samhandling for sitt **tilsyn med hva som skjer på kaikanten**. Hensikten er å øke slagkraften i rutinene gjennom bl.a. gjensidig rapportering og bistand.
- Det vil bli innført merkekrav til fisk som omsettes til forbruker i Norge. Merkekravet omfatter informasjon om fangst- eller slaktedato, handelsbetegnelse (art), produksjonsmetode (oppdrett/villfanget), og fangstområde/land.
- Fiskeri- og kystdepartementet vil opprette et **Kvalitetsforum** med representanter fra fiskernes og fiskeindustriens organisasjoner, handelsleddet og myndighetene. Formålet skal være å drøfte hvordan kvaliteten på fisk og fiskeprodukter kan forbedres.

Flere kvalitetsstandarder for ferske sjømatprodukter

Utfordringer

Produksjon av ferskfisk og fersk filet krever råstoff av beste kvalitet, og forutsetter økt samhandling mellom flåte og industri, og kontinuerlig oppfølging for å ta vare på kvaliteten. Det er en fordel at kvalitetsarbeidet settes i system.

Eksportutvalget for fisk (EFF) har utformet kvalitetsstandarder med merkeordninger for *Skrei* og for *Oppdrettskveite*, og arbeider med ordninger for *Norsk klippfisk* og for *Norske dyrkede blåskjell*. Et uavhengig sertifiseringsorgan skal ivareta kontrollen av enkeltprodusentene som ønsker å benytte merket. Tilbakemeldinger om Skrei-merkeordningen er klart positive både fra fiskere og fiskeprodusenter i Norge og fra markedene.

Tilsvarende kvalitetsmerkeordning bør også gjennomføres for ferskfisk og fersk filet, og dette kvalitetsarbeidet vil supplere innsatsen som er i gang innen den felles markedsføringen. Hensikten med å lage kvalitetsstandarder for ferskfisk/filet er å kunne tilby produkter med en definert kvalitet som kan knyttes opp til et dertil hørende merke. Kvalitetskriteriene må utarbeides sammen med næringsaktørene, forankres i bransjen, være dynamiske og kunne revideres etter behov. Ordningen vil være frivillig.

Nytt tiltak

- Fiskeri- og kystdepartementet vil be EFF forsere arbeidet med kvalitetsstandarder for ferske sjømatprodukter

SAMSPILL, SAMARBEID OG NETTVERK

Fangstbasert havbruk og oppdrett utgjør et viktig tilskudd til fiskeriene ved å sikre jevn råstofftilgang. Havbruksnæringen kan bidra til både å forbedre fiskeråstoffets kvalitet og å sikre mer forutsigbare leveringstidspunkt året rundt. Her ligger det store muligheter til å kunne svare på markedets ønske om fersk fisk og ferske fileter av høy kvalitet. Likevel er det i dag lite samarbeid mellom havbruks- og villfangstnæringen.

Økt samspill mellom fiskeri- og havbruksnæringen

Utfordringer

Det er viktig å styrke samarbeidet innad i havbruksnæringen og mellom havbruksnæringen og fiskerinæringen. Et sterkere samarbeid mellom bedriftene vil gjøre næringen bedre i stand til å møte de krav markedet stiller om kvalitet og leveranser gjennom hele året. I tillegg åpner større pågang av råstoff store muligheter til å utnytte kapasiteten i foredlingsindustri, mottaksanlegg og slakteri bedre .

Iverksatte tiltak

- Marint verdiskapingsprogram, som i 2007 er på 75 mill. kroner, fremmer markedsorientert samarbeid og utviklingstiltak i næringen. Programmet skal blant annet styrke marint næringsliv i områder med særskilte omstillingsbehov.

Nye tiltak

- Fiskeri- og kystdepartementets fiskeripolitiske føringer rettet mot Innovasjon Norge, fylkeskommunene og kommunene for bruk av statlige bevilgninger, skal revideres. I de nye retningslinjene vil det bli gitt klare signaler om prioritering når det gjelder tilskudd og lån til prosjekter som fremmer:
 - bedre samarbeid i verdikjeden generelt og i særlig grad mellom havbruks- og fiskerinæringen, spesielt knyttet til tilførsel av ferskt råstoff
 - utviklingen av nye arter i oppdrett
 - økt samarbeid mellom havbruks- og fiskerinæringen om felles infrastruktur som f. eks. mottaksanlegg/slakterier
- Gjennom Marint verdiskapingsprogram vil Innovasjon Norge i samarbeid med relevante aktører arbeide for å utvikle flere samarbeidsprosjekter i Nord-Norge mellom fiskeri- og havbruksnæringen. Formålet er å utvide sesongen for leveranse av fersk fisk til foredlingsindustrien.
- Regjeringen arbeider med å utrede hvordan et marint investeringsfond skal utformes.

Innovasjon Norge forvalter en rekke ordninger og virkemidler som er tilgjengelige for marin sektor. I 2006 bevilget Innovasjon Norge i overkant av 700 millioner til marin sektor gjennom ulike lån og tilskudd. Samarbeidstiltak, utviklingsaktiviteter og forsøk innenfor fangstbasert havbruk, som f.eks. torskenettverk, «Sats på torsk», utvikling av kvalitetsstandarder og samarbeidsnettverk mot markedet kan finansieres med tilskudd. Det kan også gis lån og tilskudd til blant annet ombygging av mottak og slakterier som får råstoff fra levendelagring og fangstbasert havbruk. Disse anleggene vil også ofte ha fasiliteter for å ta vare på biprodukter for videre produksjon og verdiskaping.